

România literară

®

Apare săptămânal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

27 august - 2 septembrie 2003
(Anul XXXVI)

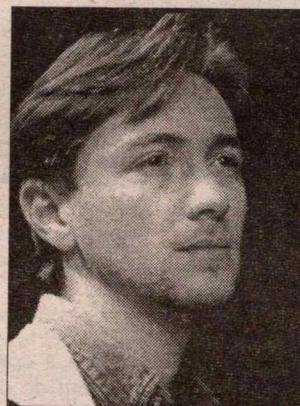
34

■ document

pag. 10-11

ENIGMATICĂ
DOAMNĂ R...
prietenă din tinerețe a lui
Mircea Eliade

■ arte

pag. 22-23

YURI KORDONSKI:
“Teatrul bun
nu are naționalitate”

■ literatură

pag. 6

ANDREI PLEȘU
în lectura lui
Tudorel Urian

CONSTANTIN CIOPRAGA

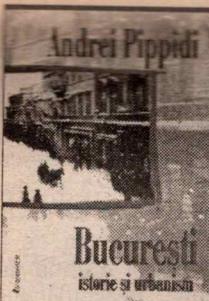
Interviurile României literare

“Consonanța biografiei unui creator cu opera sa rămâne un deziderat în perpetuitate. Contrastele abundă totuși. Poznașul François Villon fusese condamnat la ștreang (și grăbit) pentru tâlhărie la drumul mare; orfevierul Benvenuto Cellini – întemnițat pentru sustragere de metal prețios; Cervantes, administrator al armatei spaniole – întemnițat pentru delapidări de fonduri; la noi, olimpianul Maiorescu, implicat într-o afacere amoroasă, gândește la sinucidere;

Arghezi, Gala Galaction, C. Stere, colaboratori cu ocupantul german în timpul primului război mondial, urmău să suporte o detenție de cinci ani (au fost eliberați înainte de termen). În germanoful Slavici, în același context, N. Iorga vedea o „scuipătoare națională”, – „cine n-are unde scuipa, să scuipe în Slavici!”

Tânărul Cezar Petrescu, pretorul plășii Malini, a pierdut la cărți toți banii pe o lună ai salariaților din zonă, caz penal grav (E. Lovinescu l-a văzut între „șpăngi” la tribunalul din Fălticeni). Momente biografice neconvenabile sunt de găsit la Sadoveanu, la Călinescu, la Rebreanu și ceilalți.”

pag. 16-17

■ literatură

pag. 7

Cărți despre
orașul dispărut

răspunsul editorialistului

Dominule Marian Stanciu,

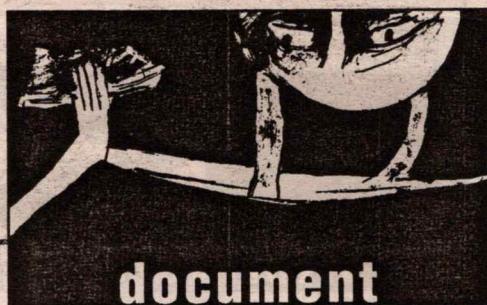
Fiind plecat din țară, am citit cu oarecare întîrziere scrisoarea dv. din nr. 30. De aceea și a mea va apărea cu oarecare întîrziere, probabil mai spre începutul toamnei. Încerc să vă răspund pe rînd la întrebări.

Facultatea de Litere are tot atâtă viitor cât au studenții ei. Nu de ea, ci de ei depinde acest viitor. Dacă fiul dv. e pasionat de literatură (alifel spus, dacă citește!), puteți conta pe ceea ce facultatea îi va oferi peste doi ani, cînd va deveni student. Dacă nu, nu.

Nicolae Manolescu
(continuare în pag. 3)

Din nou despre
Literatura română sub comunism
de Eugen Negrici

pag. 9

Enigmatica doamnă R...

- Profira Stoicescu (născută Botez), prietena din tinerețe a lui Mircea Eliade -

3000 de minute de con vorbiri

AFOST odată "R", prietena lui Mircea Eliade... Așa începea dedicația pe care Doamna Profira Stoicescu mi-o dăruia, acum mai bine de doi ani, pe o fotografie de altădată. Nu e o greșală, "D"-ul mare. Cum să reprezintă, altfel decât aşa, atât de banalizata și devalorizata calitate de *doamnă*, atunci când este veritabilă? Ce puțin știm să ne iubim bătrânele Doamne! Și mai sunt atât de puține... De aceea, voi menține "D"-ul.

Prima dată, am văzut-o pe Doamna Stoicescu, acum trei ani, la o serbare a Colegiului Național "Spiru Haret" din București, al cărui elev eram, pe atunci. Umorul și verva cu care povestea despre un fost "spurist", Mircea Eliade, ne captașă tuturor interesul. Îmi începusem deja "șuetele" mele și m-am hotărât să stau de vorbă și cu fosta prietenă a lui Mircea Eliade. Cu ajutorul domnului Adrian Pascu, directorul liceului, am stabilit o întâlnire. Eram convins că discuția nu se va prelungi prea mult. M-aș fi mulțumit și cu o scurtă întrevedere, de o oră și nu speram să pot prelungi discuția. Ce mai, aveam să întâlnesc o persoană foarte în vîrstă și, presupuneam eu, văgăuită.

Era într-o după-amiază neprietenosă de noiembrerie, când am sunat la apartamentul 7 al unui vechi bloc de pe strada Dionisie Lupu. Ca de atâtea ori, eram nemulțumit de ziua pe care o avusesem, obosit și plăcăt. Mă cam mustram pentru că stabilisem respectiva întâlnire. În fond, ce aveam de aflat și ce puteam obține de la o persoană atât de în vîrstă? După ce am sunat, am auzit un "Da, da," hotărât, pe care aveam să îl aud de atâtea ori și, după câteva clipe de așteptare, mi-a deschis o bătrânică micuță, zâmbitoare și sigură pe ea. Avea în modulările vocii și în mișcări acea distincție pe care nici îmbătrânirea și nici boala nu le pot anula. M-a introdus în apartamentul spațios și mobilat ca o adevarată "casă de oameni", așa

cum obișnuiau să existe pe vremuri.

Ne-am așezat la masa din sufragerie și Doamna Stoicescu m-a întrebat: "Ce vrei să știi, tinere?" Nu știam nici eu prea bine. Ca să scap din încurcătură, am rugat-o, așa cum obișnuiesc la începutul oricărei întrevederi, din cauza obsesiei mele pentru genealogii, să-mi vorbească despre familie și strămoși. Zâmbind poznaș, Doamna Stoicescu mi-a răspuns: "Ei, dar asta e o poveste lungă...!". Atunci a început povestea care s-a întrerupt abia la 30 iunie 2003. S-a întrerupt, dar pentru mine nu s-a terminat.

Prima întrevedere a ținut mai bine de patru ore. Doamna Stoicescu nu se mai sătura povestind, iar eu nu mă mai săturai ascultând. Restul nu prea mai conta. La sfârșit, am stat aproape o oră în picioare, în fața superbei biblioteci florentine, pline cu venerabile rămășițe ale unei biblioteci care numărăse, cândva, peste 10.000 de volume. Acolo, mi-a recitat, în italienestă, Petrarca...

De atunci, vizitele au continuat aproape săptămânal. La o trufă sau un păharel de vin de Porto, Doamna Stoicescu mi-a încredințat amintirile dumneaei. Cu bune și rele, cu momente și întâlniri spectaculoase sau cu dezamăgiri și pierderi dureroase. Adică viață. Deși dezamăgită de oameni (fuseseră depozitate prin fals de un apartament cu 10 camere), obișnuită cu singularitatea, după moartea unicului fiu și aproape oară, nu-și pierduse umorul și interesul pentru tot ceea ce o înconjura și mai ales pentru amintirile care o însoțeau mereu. O memorie ieșită din comun și un talent înăscut de povestitor s-au concretizat în aproape 3000 de minute de con vorbiri înregistrate, care sper să se constituie în material pentru un volum. Cifrele și casetele înregistrate nu spun, însă, mare lucru. Nu redau zâmbetul, lacrima, verva, mânia, bucuria, umorul, inteligența, căldura umană. Adică nu redau viață. La 30 iunie, Doamna Stoicescu a plecat. Repede, brusc, hotărât, așa cum obișnuia să facă totul. Fără drept de apel.

Vîrstă înaintată nu înseamnă nimic. Plecarea a fost, oricum, prea rapidă și neașteptată. Pentru că, de fapt, nu era dorită...

Puțină genealogie

PROFIRA (Rica) Botez s-a născut la 25 iulie 1904, în Vlașca, la Preajba. Tatăl ei, Ion Botez (1874-1940) era originar din Moldova, a administrat moșii în Vlașca și a fost, mai târziu, primar al Predealului și proprietar de terenuri acolo. Mama, Rozalia, era descendenta a Alexandrestilor (moșieri la Preajba), Pretorienilor (preotul Matei Pretorian, bunicul Ricai, fusese crescut de prințul Mișa Karagheorghevici, stăpânul castelului de la Clejanii) și Stegăreștilor (care coborau dintr-un stegar al lui Biscescu-Vodă). Astfel, Rica Botez se înrudea cu familiile Alexandrescu-Guranda (implicată în politica țării), Albrich (mătușa Eufrosina Alexandrescu s-a căsătorit cu ofițerul Oswald Albrich, care fugise din Austro-Ungaria, pentru că omorâse, într-un duel, un ofițer superior), Alevră, Baron, Băicoianu, Bălanescu (mătușa Victoria Bălanescu era o frumusețe a epocii, elogiată și de Nicolae Leonard), Cantacuzino (verisoara Yvonne Alexandrescu-Guranda a fost căsătorita Cantacuzino și a avut o fiică, Claudine, actualmente căsătorită cu contele Malfatti), Cuza (unchiul Gheorghe Pretorian a fost căsătorit cu Elena Cuza, fiica lui Pandele Cuza), Iagără, Oprescu (de unde și înrudirea cu d-l Alexandru Paleologu). Alte rude erau aviatorul Golinski-Goliescu, unul dintre pionierii aviației românești, pe nedrept uitat astăzi, profesorul Bianu și istoricul A. D. Xenopol. Rica a mai avut doi frați și o soră.

Își amintea cu placere de salonul conacului de la Preajba și de hainele care se purtau la 1910, ca și de primul pom de Crăciun, din 1912. Amintiri mai sumbre erau legate de răscoala din 1907, când ea și sora ei mai mare fuseseră ascunse într-un pod. Evocări amănunte s-au

Profira Stoicescu (născută Botez) -
25 iulie 1904 - 30 iunie 2003

legat și de obiceiurile țărănești, la care participase (Maturatul curților, Paparudele, Calotanul, Calușarii...).

Copil visător, care transforma mătasea de porumb în păr de zâne, Rica a învățat carte de la cinci ani, de... frica morții. O mătușă și spuse că, atunci când Cometa Halley va lovi Pământul, acesta, care este un disc, se va răsturna și toți cei care nu știu carte, vor cădea în lăd. Așa că, pune-te pe învățat...

Clașele primare le-a început la Preajba și le-a continuat la Giurgiu, pe atunci un elegant oraș de provincie, cu oameni așezați și case frumoase. Acolo, a devenit vedeta școlii, datorită felului în care spunea poeziile. Nici o serbare nu era completă fără o poezie tristă, spusă de Rica, cu ochii în lacrimi. În rest, jocuri copilărești, prietenia surorii mai mari cu Tudor Vianu și savuroase detalii culinare din sudul României vechi.

cerii victorioase, în București, a Reginei Maria și a Regelui Ferdinand.

După razboi, a urmat cursurile Liceului *Carmen Sylva* din București, un oraș al birjelor, cupeurilor și tramvaielor cu cai. Mareea pasiune a tinerei Rica era teatrul. Admirătia pentru Aristide Demetriadi și prietenia cu fiica acestuia, viitoarea pictoriță, au făcut-o chiar să viseze, o perioadă, la o carieră de actriță.

Ultimul an de liceu îl face într-un Brașov încă puternic îmbibat de frumoase tradiții săsești, în timp ce vacanțele și le petrecă la Predeal, unde va învăța și ungurește. Va urma, în continuare, Facultatea de Litere din București, unde îl are ca profesori pe Caracostea, Dragomirescu, Iorga sau Take Papahagi. Frumusețea Profirei și în special privirea misterioasă o transformă în... *Sfânta de la Corita*, model pentru figurile sfintilor pictați în bisericuța aromânească de la Corita.

În război...

NU FĂRĂ peripeții a trecut Profira Botez prin Primul Război Mondial. Singură, fără familie la București, a locuit pe la rude și a ajuns, la un moment dat, să îndeplinească rolul de infirmieră. Pentru micuță infirmieră a compus Alexandru Visarion poezia *Către o fetiță de 12 ani*. Aceste momente agitate și mai ales lipsa de atenție a familiei aveau să o marcheze pentru întreaga viață. Își amintea, însă, cu emoție de momentul întoar-

Amintiri despre Mircea Eliade

TÂNĂ studioasă și refractară la avansurile sentimentale ale unor Radu Boureanu, Anton Holban sau Zaharia Stancu, se apropie, în această perioadă, de Mircea Eliade, Tânărul de o inteligență fascinantă. Cei doi fac cunoștință printr-o colegă a Ricai, Erișli Comati, în timpul unei excursii la Mănăstirea Pașarea. Încă din primul moment, se creează între ei o legătură pu-

ternică. Prietenia va căpăta profunzimi în timpul lungilor plimbări în doi, mână în mână, și al discuțiilor din mansarda de pe strada Melodiei. "N-am vorbit niciodată despre dragoste – își amintește Profira Stoicescu – chiar dacă Mircea a încercat de multe ori să mă facă să-nteleag. El m-a iubit cu o iubire tristă". În decembrie 1925 merg, împreună cu alți colegi, cu *Mos Ajunul* și sunt primiți la Familia Regală, la Patriarhie, de către Patriarhul Miron Cristea, la Palatul cu Lei, de către Principesa Cantacuzino, la Octavian Goga și la alte personalități ale timpului. În 1926, Rica și Mircea merg, împreună, la Iași, unde, printre altele, sunt primiți la Ionel Teodoreanu acasă și la redacția "Vieții românești", unde îi întâlnesc pe Garabet Ibrăileanu și pe George Topârceanu.

Mama lui Mircea Eliade îi spusese, odată, Ricai: "Mărătă-te cu nebunul astă, ca să nu plece!". Ea îi înțelesese, însă, vocația și nu i-a stat în cale. La plecarea în India, Mircea a scris în jurnalul său: "Plec. Biblioteca se-ndoliază. Rica, Rica, Rica..."; numele Ricai, scris din ce în ce mai mare, până ajungea să ocupe singur o pagină de caiet. A urmat o corespondență care, la un moment dat, s-a întrerupt. Pentru Eliade, Profira Botez a rămas întotdeauna *enigmatica R*, marea iubire platonică, inspiratoare a *Gaudemusului* și despre care a scris în *Santier* și în fragmentul *Mansarda* din memorii. Nici pentru Profira nu a fost doar o prietenie intelectuală, ci un sentiment superior, o iubire stranie care n-a părăsit-o niciodată.

Povești din anii '30...

N 1927, Rica a făcut prima călătorie în străinătate, la Constantinopol, unde s-a întâlnit cu un *bey* turc și a

petrecut Paștele la restaurantul înjunghiat de rușii albi, refugiați din cauza revoluției bolșevice.

După terminarea facultății și obținerea licenței în Litere și Istorie, Profira Botez a plecat, ca profesoră, la Strehia, apoi la Bazargic și la Balicic, unde a intrat în atmosferă inconfundabilă a lumii de la *Mahmud* și unde le-a cunoscut pe Regina Maria și pe Principesa Ileana, viitoarea Maică Alexandra, de care s-a apropiat foarte mult.

A urmat căsătoria nefericită cu distinsul, dar exagerat de posesiv ofițer de marină, Marcel Tautu, din vechea familie a boierilor Tăutu, de care avea să divorțeze în 1935. Grave probleme de sănătate îi prilejuiesc, apoi, întâlnirea cu omul care avea să o însoțească o viață, doctorul Sergiu Stoicescu (10 octombrie 1898 – 28 ianuarie 1970). Acesta urmase Facultatea de Medicină din București și își completase studiile în Franța, la Louvain și Paris, la clinica d-ru Lian. Întors în țară, a fost, între 1938 și 1941, directorul adjunct al proaspăt înființatului Spital *Elias* și unul dintre cei mai mari diagnosticieni ai țării, medicul elitei bucureșteni, dar la care aveau acces și oamenii mai puțin înstăriți, cărora prosperul doctor nu le cerea bani pentru consultare. Un străbunic al lui Sergiu Stoicescu fusese marele moșier Fotescu, de la Câmpina, proprietar de munci în regiunea Sinaia-Poiana Tapului, la al cărui han, de la Poiana Tapului, poposeau Regina Elisabeta și Regele Carol I, când mergeau la Cascada Urlătoarea. Sergiu era văr cu Ana Stoicescu, talentata pianistă, care a studiat la Paris, cu Alfred Cortot, dar nu și-a putut folosi talentul și Cotty Stoicescu, avocat și ministru în timpul regimului Antonescu. Unul dintre frații doctorului a fost Ginu, tot medic, cu studii în Franța, Anglia și Germania, membru al Societății de Urologie de la Paris; un alt frate, Ion, a fost ofițer de stat major, aghio-

tant al Regelui Carol II și comandant-șef al Aviației; unică soră a fost Virginia, moartă la doar 30 de ani, din cauza unei tuberculoze agravate în timpul detenției de la Horezu, ordonate de autoritățile germane de ocupație, din timpul Primului Război Mondial, din cauză că Tânără studentă răspândise manifeste anti-germane.

Profira și Sergiu se căsătoresc în 1937 și, anul următor, la 27 aprilie 1938, vine pe lume Călin-Sergiu Stoicescu, un copil de o frumusețe răpitoare, crescut cu guvernantă nemțoaice și scolit la Școala Franceză.

Mondenități și prietenii

N ACEASTĂ epocă, soții Stoicescu sunt în mijlocul lumii mondene, merg la baluri și organizează ei însăși secrete ca la carte. Multe dintre amintirile Doamnei Stoicescu, despre personalitățile și personajele românești pe care le-a cunoscut, datează din această perioadă (și, desigur, din cele anterioare): Haig Acterian, Alădulescu, Maria Antonescu, Costache Antoniu, Ana Aslan, familia Avakian, fam. Averescu, Baraschi, Batzaria, Eliza Brătianu, dr. Bruckner, fam. Budzudan, d-na Calcantraur, Nicolae Cartojan, fam. Cazaban, fam. Ciorănescu, fam. Crețu, dr. Danielopolu, Al. Finti, Galbageari, Smaranda Gheorghiu, Ștefan și Valentin Gheorghiu, dr. Ghingold, Veturia Goga, Émile de Hillerin, Lida Ianculescu, Zoica Ioanovici, Ada Iosif, Grigorița Iunian, Letitia Kendi, Kraft, fam. Lahovary, Dinu Lipatti, dr. Livadiță, Nicolae Malaxa, Nuțu Mateescu, fam. Mețianu, Istrate și Stanca Micescu, Mihaescu, Tudor Mușatescu, amiralul On-

ceanu, George-Emil Palade, fam. Papazoglu, Ion Pavel, amiralul Păiș, fam. Pleșoianu, Valea Popazu, Veronica Porumbăcu, fam. Proca, moșierul Rădulescu, Mihail Sadoveanu, fam. Stanca, fam. Suțu, Constantin Tânase, fam. Tătărescu, Păstorul Teodoreanu, Sorana Topa, Grigore Vasiliu-Birlincu, Eva Vântu, Coco Vidrașcu, Petrișor Viforeanu, Ion Voicu, George Vraca, Maria Zagor s.a., toți apar în evocările Doamnei Stoicescu, resuscitând o lume apusă, cu galăgă și can-canurile ei, cu întreaga distincție și strălucire. O relație specială a avut Profira Stoicescu și cu Principesa Marthă Bibescu. Dr. Stoicescu îl îngrijea pe Prințul George-Valentin, iar soțile stăteau de vorbă, la palatul de la Mogoșoaia. Peste ani, cele două aveau să se reîntâlnească, în cu totul alte condiții, la Paris, în ultimul an de viață al prințesei exilate.

Apocalipsa unei lumi

A URMAT vremuri grele pentru familia Stoicescu: ascensiunea legionarilor, cărora doctorul Sergiu li s-a alăturat, de nevoie, cu toate împotrívările Profirei, care avea ore de extremele politice; războiul și venirea la putere a comuniștilor, care aveau să demoleze o lume întreagă; anchetele de la Securitate; confiscarea apartamentului cu 10 camere, din Știrbey-Vodă; dispariția prietenilor și rudelor în închisorile comuniste; excluderea doctorului Stoicescu din corpul medicilor și problemele pe care le-a avut Călin, înainte să poată urma Facultatea de Chimie și să ajungă unul dintre cei mai apreciați absolvenți ai acestei facultăți. După anii

'60, Profira Stoicescu a călărit mult, la prietenii din străinătate. Avea să fie singura consolare, după pierderea soțului și a fiului.

Ultimii ani au însemnat mai mult singurătate și dezamăgiri, dar și participarea la viața culturală și actele filantropice pe care le-a făcut (sponsorizarea colțului francofon de la Facultatea de Chimie din București; donarea de cărți prețioase Bibliotecii Academiei, Institutului "Sergiu Al-George" și Colegiului Național "Spiru Haret"). Poate cea mai importantă a fost, însă, dărmicia sufletească, larghețea cu care și-a împărtășit amintirile.

O prețioasă moștenire

R EFERINDU-SE la prietenă sa, Rica, Mircea Eliade scria de dragostea de absolut și de melancolia acesteia, de dragostea de adevăr, de inteligență și de "bunul-simt care uiștește", de puternica viață interioară și de "pofta de a palmui pe imbecili". În fine, Mircea Eliade scria: "Leg de viață Duduiei Rica fapte mari". Si nu a greșit.

Faptele mari ale Doamnei Stoicescu nu au fost vizibile sau trămbițate, ci discrete și adevărate. Model de existență și de asumare a propriei faiblilități și a destinului.

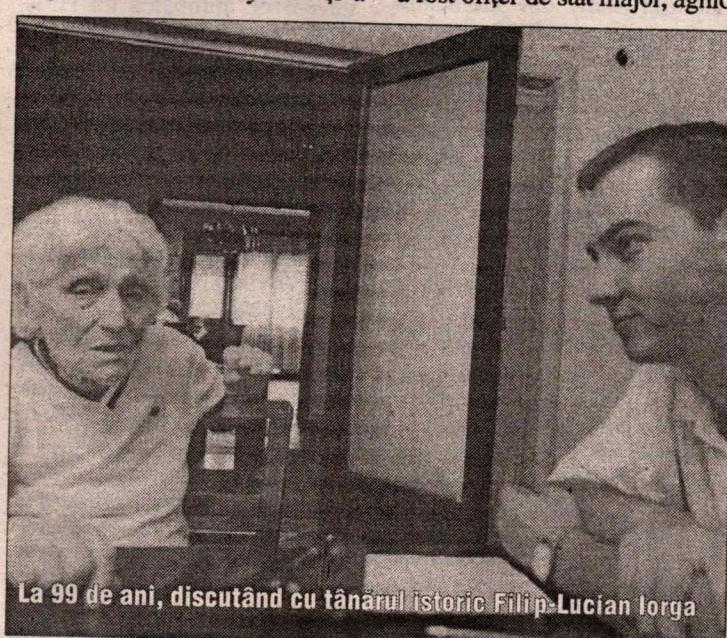
Plecarea Profirei Stoicescu, deși dureroasă, nu mă lasă chiar atât de singur, pentru că eu, "cronicarul dumneiei", aşa cum obișnuia să îmi spună, moștenesc și sper să pot împărtăși, în continuare, amintirile *enigmaticei R*. Pentru că de la Doamna Profira Stoicescu am înțeles că moarte există numai acolo unde există uitare.

Filip-Lucian Iorga

România literară 11

Mircea Eliade, într-un grup de elevi de la Liceul "Spiru Haret", aflati într-o excursie în Italia (al doilea din dreapta, cu ochelari)

La 99 de ani, discutând cu tânărul istoric Filip-Lucian Iorga